

КЕЙС-МЕТОД ЯК СУЧАСНА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

практичного використання на уроках музики. / І. Зеленецька. – К.: НПУ, 2000. – 36 с.

3. Зеленецька І. Співають діти на уроках музики початкових класів: навч.-метод. посібник для вчителів музики шкіл різного типу, студ. муз.-пед. навч. закл., муз. керівників дошк. установ, хормейстерів / І. Зеленецька; Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2003. – 222 с.

4. Зеленецька І. Співають діти: Питання репертуару в дитячому хорі, методика роботи. Програми для хору молодшого, середнього та старшого віку: метод. посіб.: Для керівників дит. хорових колективів, вчителів музики загальноосвіт. шкіл, студ. муз.-пед. ф-тів муз.-пед. навч. закл. / І. Зеленецька; Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К.: [б.в.], 2000. – 90 с.

5. Кабріль К. Особливості формування ціннісних компетентностей майбутніх учителів музики в процесі диригентсько-хорової підготовки / К. Кабріль // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія

“Психолого-педагогічні науки”. – Вип. № 6. – Ніжин, 2012. – С. 169 – 173.

6. Кишакевич С. Проблеми та перспективи використання інформаційно-комунікативних технологій на уроках музичного мистецтва в школі / С. Кишакевич // Молодь і ринок. – Дрогобич, 2015. – №5. – С. 29 – 33.

7. Обрізан К. Програмні засоби навчального призначення / К. Обрізан // Інформатизація середньої освіти: програмні засоби, технології, досвід, перспективи / За ред. В. Мадзігона, Ю. Дорошенка. – К.: Педагогічна думка, 2003. – С. 156 – 165.

8. Основи нових інформаційних технологій навчання: Посібник для вчителів / Авт. кол. за ред. Ю. Машибиця. – К.: ІЗМН, 1997.

9. Растрюгіна А. Формування фахових компетенцій у класі хорового диригування як основа професіоналізму майбутнього педагога-музиканта / А. Растрюгіна // Молодь і ринок. – 2012. – № 10. – 308 с.

10. Федюра С. Хорове виконавство на сучасному етапі / С. Федюра // Психолого-педагогічні науки. – 2013. – № 1. С. 71 – 74.

Стаття надійшла до редакції 24.06.2015

УДК 377.3:001.147

Тетяна Пащенко, кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник лабораторії методик професійної освіти і навчання
Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, м. Київ

КЕЙС-МЕТОД ЯК СУЧАСНА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті розглянуті дидактичні принципи, на сукупності яких базується застосування кейс-методу, виділені ознаки, що дають змогу відрізнити їх від інших методів навчання. Наведені вимоги до створення кейсів, розроблена послідовність їх створення.

Ключові слова: навчання, інтерактивні технології, кейс-метод.

Схема 1. Літ. 11.

Татьяна Пащенко, кандидат педагогических наук,
старший научный сотрудник лаборатории методик профессионального образования и обучения
Института профессионально-технического образования НАПН Украины, г. Киев

КЕЙС-МЕТОД КАК СОВРЕМЕННАЯ ТЕХНОЛОГИЯ ОБУЧЕНИЯ СПЕЦИАЛЬНЫХ ДИСЦИПЛИН

В статье рассмотрены дидактические принципы, на совокупности которых базируется применение метода кейса, выделены признаки, которые позволяют отличить от других методов учебы. Приведены требования к созданию кейсов, разработана последовательность создания кейса.

Ключевые слова: обучение, интерактивные технологии обучения, кейс-метод.

Tetyana Pashchenko, Ph.D. (Pedagogy),
Senior Researching Fellow of the Laboratory of Methods of Vocational Education
Institute of Vocational Education NAPS of Ukraine, Kyiv

CASE-METHOD AS A MODERN TECHNOLOGY OF TEACHING SPECIAL DISCIPLINES

In this article the using of interactive technologies and the case method in particular, in educational process practice of vocational schools of building character is analyzed.

Keywords: studies, iinteractive educational technologies, the case-method.

Постановка проблеми. Невід’ємну складову державної політики в Україні становить формування професійно-технічної освіти. Завданням навчальних закладів технічного напрямку є підготовка спеціалістів, які володіють професійною компетентністю,

навичками швидкої адаптації до умов неперервного оновлення виробництва, здатних до постійного самовдосконалення, зацікавлених у професійному зростанні шляхом поліпшення своєї фахової підготовки. Одним із засобів підвищення ефективності пізнавальної активності учнів є використання у навчальному процесі ПТНЗ інтерактивних технологій навчання. При інтерактивній технології (або кейс-технології) відбувається вироблення знань, а не оволодіння готовими знаннями.

Сьогодні молодь, більше, ніж будь-коли, повинна вміти вирішувати складні нестандартні завдання, критично аналізувати обставини і приймати відповідно до ситуації рішення на основі аналізу інформації. Розвиток пізнавальних, творчих навичок та умінь, що потребують самостійного конструювання знань та орієнтації в інформаційному просторі, лежить в основі інноваційних технологій навчання.

Проблема впровадження кейс-технологій у практику вищої професійної освіти на даний час є вельми актуальною, що зумовлене двома тенденціями:

- перша впливає із загальної спрямованості розвитку освіти, її орієнтації не стільки на отримання конкретних знань, скільки на формування професійної компетентності, умінь і навичок розумової діяльності, розвиток здібностей особистості, серед яких особлива увага надається здібності до навчання, умінню опрацювати величезні масиви інформації;
- друга – з розвитку вимог до якості фахівця, який повинен володіти необхідним набором компетенцій, що дадуть йому змогу організувати пошук оптимальних рішень у різних ситуаціях, відрізнитися системністю і ефективністю дій у нових умовах [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади застосування сучасних педагогічних технологій у навчальному процесі розкрито у працях І. Богданової, О. Михайлової [6], В. Матірко, В. Полякова [8], Ю. Ткаченка, О. Сидоренка, Ю. Сурміна, В. Лободи, А. Фурди [10]. Активні групові методи навчання інтенсивно розробляли такі вчені-психологи: Л. Асімова, Н. Богомолова, Ю. Ємельянов [1], Д. Кавтрадзе [4], А. Смолкін та ін. Проблемі використання кейсів у підготовці майбутніх фахівців присвячені дослідження Е.Ф. Зеєра [3], П.М. Шеремета, Л.Г. Каніщенко [11] та ін.

Розроблена англійськими науковцями М. Шевером, Ф. Едейем та К. Сйтс case study (кейс-метод, метод аналізу ситуацій) стала однією з інтерактивних методик, що набула популярності

у Великобританії, США, Німеччині, Данії та інших країнах.

Метою статті є спроба розглянути кейс-метод як сучасну інтерактивну педагогічну технологію.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні основні методичні інновації пов'язані з використанням активних, або як їх ще називають інтерактивних, методів навчання. Суть їх полягає у тому, що навчальний процес організовується на основі взаємодії, діалогу, в ході якого учні навчаються критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу обставин і відповідної інформації, враховувати альтернативні думки, приймати продумані рішення, брати участь у дискусіях, спілкуватись з іншими людьми.

Використання цієї педагогічної технології надає можливість розвивати інтелектуальні навички майбутніх кваліфікованих робітників, які будуть їм потрібні в подальшому навчанні і в професійній діяльності, сприяє досягненню успіхів у формуванні їхньої технологічної культури.

Основні компоненти застосування кейс-методу, як особистісно-розвивальної педагогічної технології, наступні:

- *цільовий компонент*, що відображає мету (загальну і конкретну), включає мисленнєве передбачення кінцевого результату процесу навчання; розвиток учня як суб'єкта навчальної діяльності, створення належних умов для активного оволодіння знаннями та реалізації творчого потенціалу;
- *мотиваційний компонент* висвітлює наявність в учня глибокої внутрішньої мотивації та мотивації до спільної діяльності;
- *змістовий компонент* охоплює зміст навчального матеріалу, відображений у різноманітних кейсах, розподілених за тематикою занять; самостійний пошук та оволодіння знаннями;
- *операційно-діяльнісний компонент* визначається формами й методами навчання (інтерактивні методи "мікрофон", "мозковий штурм", дискусія, рольова гра, "акваріум" тощо), розвитком учнів; діяльністю викладача щодо управління навчально-виховним процесом, тобто власне технологічним процесом; включає алгоритм і доцільні способи розв'язання конкретних ситуацій у практичній діяльності;
- *контрольно-регуляційний компонент* пов'язується з досягнутими результатами у процесі навчання, що є важливим стимулом навчатися; контроль викладача за обсягом матеріалу, що вивчається, ходом навчання є опосередкованим; присутній постійний зворотний зв'язок з учнями; викладач є організатором, консультантом;
- *рефлексивний компонент* – оцінка викладача

формується на основі врахування активності кожного учня, докладених ним зусиль, способу спілкування, вміння співпрацювати [2].

Застосування кейс-методу базується на єдності дидактичних принципів:

- індивідуальний підхід до кожного учня;
- забезпечення достатньою кількістю наочних матеріалів;

- максимальна свобода в навчанні;
- формування навиків самостійності, самоорганізованості, уміння працювати з інформацією;

- концентрація на основних положеннях, а не на великому об'ємі теоретичного матеріалу;

- акцентування уваги на розвитку позитивних і необхідних для подальшого удосконалення якостей майбутнього кваліфікованого робітника.

Кейс-технології засновані на самостійному вивченні друкованих і мультимедійних навчально-методичних матеріалів, що надаються студенту в спеціальній формі (кейс). Суть технології полягає у використанні конкретних ситуацій для спільного аналізу, обговорення або вироблення рішень з певного розділу дисципліни. Ефективність методу в тому, що він достатньо легко може бути поєднаний з іншими методами навчання, тобто кейс-метод дасть змогу доповнити арсенал методичних прийомів.

Кейс-технологія одночасно відображає і практичну проблему, й актуалізує певний комплекс знань, необхідний для вирішення цієї проблеми, а також вдало суміщає навчальну, аналітичну і виховну діяльність. Метод надає можливість розвинути в майбутніх кваліфікованих робітників самостійне мислення, уміння глибше зрозуміти тему, уявлення, мислення та дискусію, аналітичне стратегічне мислення, вміння вирішувати проблеми і робити раціональні висновки, комунікаційні навички. Кейс-метод дає змогу навчитися поєднувати теоретичні знання з реаліями життя, перетворювати абстрактні знання у цінності і вміння.

Кейс-метод, або метод ситуаційних вправ, призначений для отримання знань з навчальних дисциплін, змістовна частина яких дуже швидко змінюється з розвитком сучасних технологій. Результатом застосування даного методу є не тільки отримані знання, а й професійні навички, майбутній кваліфікований робітник не тільки отримує знання, у процесі роботи над кейсом розвивається його система цінностей, професійних позицій, життєвих установок.

Розглядаючи сутність кейс-методу, В.Я. Платов виділяє наступні ознаки, що уможливають відрізнити його серед інших методів навчання:

- наявність моделі соціально-економічної

системи, стан якої розглядається в деякий момент часу;

- колективне вироблення рішення;
- багатоальтернативність рішень;
- єдина мета при виробленні рішень;
- наявність системи групового оцінювання діяльності;

- наявність керованої емоційної напруги студентів [7, 13 – 16].

Створення кейсу проходить в такій послідовності: формування дидактичних цілей кейсу (визначення місця кейсу в структурі навчальної дисципліни, формулювання цілей і завдань); визначення проблемної ситуації; складання основних тезисів кейсу; пошук інституційної системи (фірма, організація, тощо.); визначення джерел і методу збору інформації; побудова або вибір моделі ситуації, яка відображає діяльність; перевірка відповідності моделі ситуації реальності; вибір жанру кейсу; написання тексту кейсу; діагностика правильності і ефективності кейсу; підготовка остаточного варіанту кейса; пошук технічних засобів, за допомогою яких організовується доставка кейсу; підготовка методичних рекомендацій по застосуванню кейсу; запровадження кейсу у процес навчання.

Використання кейс-методу як інтерактивної технології навчання це складний процес, в якому можливо виділити етапи:

- ознайомлення учнів з текстом кейса його аналіз (частіше всього цей етап проходить за декілька днів до його обговорення і реалізується як самостійна робота);

- організація обговорення кейса (дискусії, презентації);

- оцінювання учасників обговорення;

- підведення підсумків.

Вирішення кейсів рекомендується проводити в 5 етапів:

I етап – знайомство з ситуацією, її особливостями;

II етап – виділення основної проблеми (основних проблем), виділення чинників і персоналій, які можуть реально впливати;

III етап – пропозиція концепцій або “мозковий штурм”;

IV етап – аналіз наслідків ухвалення того або іншого рішення;

V етап – вирішення кейсу – пропозиція одного або декількох варіантів (послідовності дій), вказівка на можливе виникнення проблем, механізми їх запобігання і рішення.

Проте добре підготовленого кейсу замало для ефективного проведення заняття. Для цього необхідно ще підготувати методичне

КЕЙС-МЕТОД ЯК СУЧАСНА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

забезпечення, як для самостійної роботи учнів, так і для проведення самого заняття.

Сукупність джерел інформації, навчальної документації, підручників, які забезпечують оптимальні умови для активної пізнавальної навчальної діяльності учнів становить збірник інформаційно-методичних матеріалів.

В загальному випадку збірник інформаційно-методичних матеріалів повинен забезпечувати документами – носіями інформації всі елементи організаційно-психологічної структури діяльності навчання.

Програмне забезпечення передбачає пошук технічних засобів, за допомогою яких організовується доставка кейса. Можливі різні варіанти надання програмного продукту споживачам освітніх послуг. Це може створення інформаційно-освітнього сайту, завдяки якому в інтерактивному режимі буде здійснена доставка кейса. Іншою можливістю є використання Інтернету, електронної пошти для розсилки навчально-методичних матеріалів [9, 247].

Педагогічний потенціал кейс-метода значно вищий ніж педагогічний потенціал традиційних

1	Відсутність розроблених кейсів із спеціальних дисциплін.									
2	Для розробки кейсів немає стимулу (цей процес досить трудомісткий).									
3	Відсутність бажання вивчати методику викладання та психологію людини.									
4	Консерватизм, не підтримується новий метод навчання.									
5	Потрібна спеціальна підготовка вчителів для проведення кейсів.									
6	Педагогічна та методична некомпетентності багатьох викладачів.									
7	Робота над ситуацією займає більше часу чим рамки, відведені на урок.									
8	Дуже мало літератури про метод навчання.									
9	Неоднозначність сприйняття учнями кейс-методу.									
10	Сучасний учень дуже неохоче сприймає пропозицію викладача висловити свою думку, своє враження.									
11	Кейс-метод не передбачений у навчальному плані.									

Схема 1. Результати ранжування основних проблем впровадження кейс-технологій в практику вищої професійної освіти

методів навчання. Кейс-метод має великий виховний потенціал з позиції формування особистісних якостей: креативності; працьовитості; готовності взяти на себе відповідальності за результати власного аналізу ситуації і за роботу всієї групи; впевненості в собі; розвиток вольових якостей, цілеспрямованості; здатності до конкурентоспроможності; соціально активної і життєво компетентної особистості, здатної до саморозвитку, самовдосконаленню і самореалізації.

Співробітниками лабораторії технологій професійного навчання Інституту професійно-технічної освіти НАПН України було проведено дослідження основних проблем впровадження інноваційних технологій, в тому числі і кейс-технологій, у практику вищої професійної освіти. Один із етапів дослідження полягав у з'ясуванні значущості кожного із зазначених факторів для викладачів, шляхом проведення серед них анкетування. Шляхом математичних підрахунків, ми здійснили ранжування факторів, результати якого подані на схемі 1.

Отримані результати надають можливість зробити висновок, що основною проблемою в справі впровадження кейс-технологій у навчальний процес підготовки кваліфікованих робітників є відсутність розроблених кейсів із спеціальних дисциплін і відсутність стимулу для їх розробки.

Висновки. Застосування викладачем кейс-методу для навчання майбутніх кваліфікованих робітників з одного боку стимулює індивідуальну активність учнів, формує позитивну мотивацію до навчання, зменшує "пасивних" і невпевнених у собі учнів, забезпечує високу ефективність навчання і розвитку майбутніх фахівців, формує певні особистісні якості і компетенції, а з другого дає можливість самому викладачу самовдосконалюватись, по-іншому мислити й діяти та оновлювати власний творчий потенціал.

На сьогодні відчувається величезний дефіцит кейсів, які можуть бути використані викладачами ПТНЗ. Тому перед педагогом, який бажає використати метод case-study, постає питання самостійного розроблення й написання кейсів.

Механічне впровадження будь-якої інновації у традиційний навчальний процес не забезпечує суттєвих концептуальних змін і покращення якості освіти. Для успішного застосування кейс-методу під час підготовки кваліфікованих робітників необхідно притримуватись наступних принципів: системний підхід, відповідність навчальних програм актуальним проблемам

сьогодення, практична спрямованість, свобода формування команд виконавців, співпраця викладача і учня.

На умови впровадження кейс-технологій в навчальний процес ПТНЗ також впливають недоліки: можливість лише епізодично використовувати методику в навчальному процесі; великий обсяг підготовки у порівнянні з традиційною методикою та невідповідність цієї роботи та заробітної платні педагогічного працівника; складність добору креативних груп з огляду на психологічні особливості та рівні підготовки особистості; відсутність у вихованців ПТНЗ (через низький рівень шкільної підготовки) належного рівня загальних знань, креативності, загально-навчальних вмінь та навичок (аналізу, синтезу, усного мовлення тощо); недостатній рівень умінь і можливості вербального відтворення думки у вихованців ПТНЗ.

Подальшого вивчення потребує стан впровадження кейс-технологій в навчальний процес ПТНЗ, його теоретична і методична підтримка.

1. Емельянов Ю.Н. *Активное социально-психологическое обучение* / Ю.Н. Емельянов. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1985. – 168 с.

2. *Застосування особистісно-розвивальних педагогічних технологій у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників (методичні рекомендації для педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів, працівників науково-навчально-методичних центрів (кабінетів) професійно-технічної освіти МОН України)* / М.В. Артюшина, Я.Ю. Білоконь, І.Б. Дремова, О.Б. Кошук, І.А. Мося, Т.М. Пащенко, Г.М. Романова; за ред. Г.М. Романової. – К.: Ін-т проф.-тех. освіти НАПН України, 2014. – 132 с.

3. Зеер Э.Ф. *Психология профессиональных деструкций: учебное пособие для вузов* / Э.Ф. Зеер, Э. Э. Сыманюк: М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2005. – 240 с.

4. Кавтрадзе Д.Н. *Обучение и игра. Введение в активные методы обучения* / Д.Н. Кавтрадзе. – М., 1998. – С.8.

5. Наумова М. *Использование метода case-study в преподавании экономических дисциплин в высших учебных заведениях [Электронный ресурс]* / М. Наумова, Л. Гладкова. – Режим доступа: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gnvpr/2012_8_2Z9.pdf.

6. Михайлова Е.А. *Кейс-кейс-метод* / Е.А. Михайлова. – М.: Центр маркетинговых исследований и менеджмента, 1999. – 136 с.

7. Платов В.Я. *Деловые игры: разработка,*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИКОРИСТАННЯ НАОЧНОСТІ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

организация и проведение: учебник / В.Я. Платов. – М.: Профиздат, 1991. – 192 с.

8. Сборник деловых игр, конкретных ситуаций и практических задач [Текст]: метод. пособие / В.И. Матирко, В.В. Поляков, И.М. Стариков [и др.]; под ред. В.И. Матирко, 1991. – 255 с.

9. Сікора Я.Б. Кейс-технології при вивченні “Методів оптимізації” / Я.Б. Сікора // Науково-дослідна робота молодих учених: стан, проблеми, перспективи: матер. II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., присв. 95-річчю Херсонського держ. ун-ту. – С. 244 – 248.

10. Ситуационный анализ, или Анатомия Кейс-метода / Под ред. д-ра социологических наук, профессора Сурмина Ю.П. Авторы: Ю. Сурмин, А. Сидоренко, В. Лобода, А. Фурда, И. Катерьяк, Кеси Меер. – К.: Центр инноваций и развития, 2002. – 286 с.

11. Шеремета П.М., Канищенко Л.Г. Кейс-метод: з досвіду викладання в українській бізнес-школі / П.М. Шеремета, Л.Г. Канищенко / За ред. О.І. Сидоренка; 2-ге вид. – К.: Центр інновацій та розвитку, 1999. – 80 с.

Стаття надійшла до редакції 24.06.2015

УДК 371.335+372.851+373.31(045)

Валентина Столяр, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри природничо-математичних дисциплін Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИКОРИСТАННЯ НАОЧНОСТІ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

У статті висвітлено стан та напрямки підвищення готовності майбутніх вчителів початкової школи до використання наочності на уроках математики. Розглянуто роль засобів навчання математики, які допомагають ефективно здійснювати навчально-виховні завдання початкової освіти та раціонально організовувати навчальну діяльність молодших школярів.

Ключові слова: підготовка майбутнього вчителя, наочності, засоби навчання, посібники, сприймання.

Літ. 5.

Валентина Столяр, кандидат педагогических наук, доцент кафедры естественно-математических дисциплин Хмельницкой гуманитарно-педагогической академии

ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ НАГЛЯДНОСТИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

В статье освещены состояние и направления повышения готовности будущих учителей начальной школы к использованию наглядности на уроках математики. Рассмотрены роль средств обучения математике, которые помогают эффективно осуществлять учебно-воспитательные задачи начального образования и рационально организовывать учебную деятельность младших школьников.

Ключевые слова: подготовка будущего учителя, наглядности, средства обучения, пособия, восприятия.

Valentyna Stoliar, Ph.D. (Pedagogy), Assistant Professor of Natural and Mathematical Disciplines Department Khmelnytsky Humanitarian and Pedagogical Academy

TRAINING FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS TO USE VISUAL METHODS IN MATHEMATICS LESSONS

The article deals with the ways of rise of readiness of the future primary school teachers to the use of visual methods at mathematics lessons. The role of means of teaching mathematics, which assist effectively conduct educational tasks of primary education and rationally organize educational activity of junior pupils has been examined.

Keywords: training of the future teacher, visual methods, means of teaching, textbooks, perception.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Нове тисячоліття вимагає визначення концептуальних

довгострокових стратегій щодо подальшої модернізації методичної системи навчання математики в початковій школі. В контексті нових